

Ionuț-Florin Popa Alin-Adrian Moise
(coordonatori)

Flavius Alexandru Boar
David-Domițian Bolduț

Alexandru-Victor Doroș
Daniela Negrilă

Legea notarilor publici

Comentariu pe articole

Lucrarea are în vedere legislația publicată
până la data de 20 noiembrie 2016.

Cuprins

Cuvânt-înainte	VII
Abrevieri	IX
Capitolul I. Dispoziții generale	1
Capitolul II. Competența notarilor publici	29
Capitolul III. Organizarea activității notarilor publici	49
Secțiunea 1. Organizarea, funcționarea și evidența biroului individual notarial și a societății profesionale notariale	49
Secțiunea a 2-a. Actualizarea numărului de notari publici	55
Secțiunea a 3-a. Dobândirea calității de notar public	62
Secțiunea a 4-a. Numirea în funcția de notar public.....	89
Secțiunea a 5-a. Încetarea și suspendarea din funcția de notar public.....	98
Secțiunea a 6-a. Camera Notarilor Publici	111
Secțiunea a 7-a. Uniunea Națională a Notarilor Publici din România	140
Capitolul IV. Drepturile și îndatoririle notarilor publici	192
Secțiunea 1. Drepturile notarilor publici	192
Secțiunea a 2-a. Îndatoririle și răspunderile notarilor publici.....	203
Capitolul V. Procedura actelor notariale	254
Secțiunea 1. Dispoziții comune	254
Secțiunea a 2-a. Autentificarea înscrisurilor	361
Secțiunea a 3-a. Procedura succesorală	454
Secțiunea a 4-a. Procedura lichidării pasivului succesoral.....	624
Secțiunea a 5-a. Procedura medierii și arbitrajului pentru soluționarea litigiilor interprofesionale.....	660
Secțiunea a 6-a. Procedura organizării licitațiilor și a certificării rezultatului acestora.....	663
Secțiunea a 7-a. Procedura divorțului pe cale notarială.....	665
Secțiunea a 8-a. Procedura apostilei și supralegalizării actelor notariale	692
Secțiunea a 9-a. Respingerea unui act sau a unei proceduri notariale	697
Secțiunea a 11-a. Alte proceduri notariale	705
A. Legalizarea semnăturilor și a sigiliilor	705
B. Dare de dată certă înscrisurilor.....	714
C. Certificarea unor fapte	721
D. Legalizarea copiilor după înscrisuri	740

E. Efectuarea și legalizarea traducerilor.....	755
F. Primirea în depozit de înscrisuri și documente	761
G. Acte de protest al cambiilor, cecurilor și al altor titluri la ordin.....	767
H. Eliberarea de duplicate ale înscrisurilor notariale	769
I. Reconstituirea actelor originale	773
Capitolul VI. Controlul activității notariale, arhiva și evidența activității.....	778
Secțiunea 1. Controlul activității notariale	778
Secțiunea a 2-a. Arhiva și evidența activității.....	790
Capitolul VII. Dispoziții tranzitorii și finale.....	806
Index alfabetic	809

Capitolul I Dispoziții generale

Art. 1. Activitatea notarială asigură persoanelor fizice și juridice constatarea raporturilor juridice civile sau comerciale nelitigioase, precum și exercițiul drepturilor și ocrotirea intereselor, în conformitate cu legea.

Comentariu

1. Preconstituirea mijloacelor de probă în materie civilă ca obiect al activității notariale. Siguranța circuitului civil recomandă preconstituirea mijloacelor de probă a faptelor juridice și a încheierii actelor juridice printr-un înscris a cărui posibilitate de contestare să fie relativ redusă. Procedurile notariale reglementate în Legea notarilor publici, concretizate în acte de autoritate publică, urmăresc tocmai un asemenea obiectiv, indiferent dacă privesc constatarea unor acte juridice sau intervenirea unor fapte juridice în sens restrâns. Din acest motiv, dreptul notarial este considerat a fi un element al dreptului probelor, care reglementează modul de întocmire a dovezilor ce preîntâmpină nașterea unui litigiu¹⁾, ceea ce explică importanța respectării formelor procedurale, atât în activitatea notarială²⁾, cât și în viața practică, în general, deoarece „(tr.n., F.A.B.) dacă manifestările formalismului au variat în amploare de-a lungul timpului, ele par a fi reprezentat dintotdeauna un element indispensabil al unei tehnici juridice coerente”³⁾. Evoluțiile legislative cele mai recente, de exemplu, cele care vizează protecția consumatorului, își întemeiază, de altfel, numeroasele mecanisme protectoare tocmai pe rolul jucat de **regulile de formă** ori expresiile solemne ce trebuie utilizate⁴⁾.

De altfel, însăși apariția notariatului se consideră că este legată de inventarea și dezvoltarea exprimării scrise de către populațiile sumeriene, deoarece aici apar primele testamente ori convenții între vii consemnate pe suport durabil. O veritabilă specializare juridică a redactorilor acestor înscrisuri se constată în Roma Antică, când „tabelionii” au devenit treptat experți în identificarea formelor juridice cele mai potrivite pentru a îmbrăca manifestarea de voință a părților. Pentru ca acele înscrisuri să obțină **forță executorie**, era necesară simularea unui proces (*in iure cessio*)⁵⁾. Ei redactau, de asemenea, petiții, atestări sau certificări solicitate de tribunale. Dezvoltarea comerțului între orașele medievale a condus la necesitatea ca cei care întocmeau contractele civile să posede o calificare juridică adecvată⁶⁾.

¹⁾ A se vedea *J.-F. Pillebout, J. Yaigre, Droit professionnel notarial, 8ème édition, Litec LexisNexis, 2009, §1 și I. Popa, A.-A. Moise, Drept notarial, p. 21.*

²⁾ *I. Leș, Elemente de drept notarial, p. 8.*

³⁾ *F. Gény, Science et technique en droit privé positif, éd. 1927, IIIe partie, p. 121-122, apud J.-F. Pillebout, J. Yaigre, Droit professionnel notarial, 8ème édition, Litec LexisNexis, 2009, §12.*

⁴⁾ *J.-F. Pillebout, J. Yaigre, Droit professionnel notarial, 8ème édition, Litec LexisNexis, 2009, §12.*

⁵⁾ *Ibidem, §31.*

⁶⁾ *I. Leș, Elemente de drept notarial, p. 5-6.*

2. Preconstituirea mijloacelor de probă în materie civilă nu este o activitate jurisdicțională. S-a arătat pe bună dreptate că activitatea notarilor de preconstituire a probelor nu este una jurisdicțională¹⁾, deoarece, pe scurt, în cadrul unor asemenea atribuții, notarul public nu „pronunță dreptul”, nu efectuează un raționament care să conducă la o concluzie desprinsă din aplicarea normelor juridice unei situații de fapt, ci se mărginește numai să constate fapte juridice în sens larg. Asemenea fapte sunt susceptibile să genereze o paletă deosebit de variată de efecte juridice, pe când activitatea jurisdicțională propriu-zisă ar analiza numai vreunul dintre aceste efecte, prin prisma dispozițiilor relevante²⁾. Din acest motiv, **actele notariale străine**, indiferent de procedura aplicată la întocmirea lor, nu pot fi recunoscute și executate în România întocmai precum hotărârile judecătorești pronunțate în altă țară. Astfel, pentru recunoașterea valabilității unui act juridic al cărui suport a fost autentificat în străinătate, se vor aplica regulile dreptului internațional privat ale forului referitoare la conflictele de legi aplicabile formei și fondului actelor juridice, nu dispozițiile care guvernează *exequatur*-ul deciziilor pronunțate de instanțe³⁾. De asemenea, **executarea silită** a obligațiilor certe, lichide și exigibile născute dintr-un înscris autentificat în străinătate este similară celei a deciziilor pronunțate de instanță, dar numai sub rezerva că trebuie în orice caz să rămână posibilă **contestarea valabilității contractului** respectiv, după regulile naționale stabilite potrivit dreptului internațional privat local, pentru a fi evitată orice discriminare între actele notariale interne și cele străine.

3. Elemente de activitate jurisdicțională în exercitarea funcției notariale. Dincolo de cele de mai sus însă, notarul public român exercită și o **activitate jurisdicțională necontencioasă**, anume în domeniul succesoral, prin eliberarea certificatelor de moștenitor, și în cel al cererilor având ca obiect divorțul și încredințarea minorilor.

Aparent, în aceeași categorie s-ar încadra și încheierea notarială de **certificare** a îndeplinirii unui **pact comisoriu**, amintită în art. 24 alin. (4) lit. b) din Legea cadastrului și a publicității imobiliare⁴⁾, deoarece presupune, fără îndoială, nu constatarea unei situații de fapt, aceea că una dintre părțile contractului nu și-a îndeplinit niciodată vreuna dintre obligațiile esențiale (constatare, altminteri, deosebit de dificilă *ex proprii sensibus*), ci una juridică⁵⁾, vizând consecințele deduse de lege dintr-o asemenea situație de fapt.

¹⁾ A se vedea *I. Leș*, Elemente de drept notarial, p. 29-32.

²⁾ *H. Muir-Watt*, note sous Paris, 4 juin 1998, *Revue critique de droit international privé*, 1999, p. 116.

³⁾ *M. Kohler/M. Buschbaum*, La „reconnaissance” des actes authentiques prévue pour les successions transfrontalières. Réflexions critiques sur une approche douteuse entamée dans l’harmonisation des règles de conflit de lois, *Revue critique de droit international privé*, 2010, *Dalloz Revues*, p. 629; *L. D’Avout*, La circulation automatique des titres exécutoires imposée par le règlement 805/2004 du 21 avril 2004, *Revue critique de droit international privé* 2006, *Dalloz Revues*, p. 1 și *J.-P. Remery*, Comité français de droit international privé, *Revue critique de droit international privé* 2000, *Dalloz Revues*, p. 136.

⁴⁾ Legea nr. 7/1996, Legea cadastrului și a publicității imobiliare, republicată în M. Of. nr. 720 din 24 septembrie 2015.

⁵⁾ A se vedea *D. Isache*, Considerații cu privire la încheierea de certificare fapte, prin care notarul public constată îndeplinirea pactului comisoriu, la solicitarea părții interesate, în B.N.P. nr. 4/2013, p. 21.

De aici ar rezulta că fie notarului public i-au fost acordate atribuții contencioase potrivit dispoziției analizate, fie acesta poate elibera o asemenea încheiere numai în situația în care toate părțile unui act juridic, prezente fiind, convin rezoluțiunea ori rezilierea acestuia. În orice caz, dacă notarul s-a dorit a fi însărcinat cu atribuții contencioase¹⁾, ar trebui detaliată și o minimă procedură jurisdicțională care să asigure garantarea dreptului la apărare și rezolvată chestiunea dacă soluția pronunțată, de reziliere ori rezoluțiune a actului juridic, poate fi repusă în discuție printr-o hotărâre judecătorească ulterioară²⁾.

4. Crearea cadrului necesar exercitării drepturilor civile de către particulari.

Notarul public asigură cadrul necesar pentru exercițiul unei palete largi de drepturi și interese recunoscute persoanelor private, deoarece, în calitatea sa de specialist în drept și cunoscător al firii umane, îi revine dificila sarcină de a ști cum să transpună mecanismele juridice, inevitabil abstracte, într-o formă concretă, accesibilă, pentru înțelegerea lor de către părți³⁾. El se transformă astfel din partener al justiției în partener al familiei și garantează, alături de medic și avocat, liniștea familială, fiind un sfătuitor, în special din perspectiva **obligației de consiliere**, și un redactor al actelor ce interesează familia și patrimoniul privat⁴⁾.

Art. 2. Activitatea notarială se realizează de notarii publici prin acte notariale și consultații juridice notariale, în condițiile prezentei legi.

Comentariu

1. **Actele notariale în sens restrâns.** Conturarea noțiunii **actului notarial** este esențială în vederea structurării dreptului notarial ca ramură distinctă de drept, deoarece configurează condițiile îndeplinirii actului notarial și delimitează efectele actelor juridice civile încheiate cu intervenția notarului, pe plan intern și internațional. Astfel, lectura literală a textului comentat confirmă că sunt excluse din sfera propriu-zisă a actelor notariale **consultațiile juridice**, reglementate în art. 13 LNP, adică cele care nu privesc conținutul actelor îndeplinite și care nu se suprapun obligației de consiliere.

Într-un sens restrâns, actele notariale ar include numai, în sine, procedurile constatate prin înregistrări denumite, de regulă, încheieri ori certificate finalizate cu îndeplinirea unei

¹⁾ În sens contrar, a se vedea *I. Popa, A.-A. Moise*, *Drept notarial*, p. 204, care concluzionează, astfel, că procedura reglementată de textul Legii cadastrului vizează exclusiv constatarea acordului părților asupra activării unui pact comisoriu.

²⁾ Practica notarială încearcă aplicarea acestei dispoziții prin inserarea, în prealabil, în contracte, a unor clauze potrivit cărora obligația fiecărei părți de a se prezenta înaintea unui notar public, fără îndoială individualizat și la o anumită oră a unei zile, ar fi una esențială, a cărei încălcare ar putea fi constatată *ex proprio sensibus* de notar. O asemenea clauză este, însă, fără nicio îndoială, concepută în perspectiva unei încheieri de certificare a faptului că una dintre părți nu s-a prezentat înaintea notarului la o anumită oră, într-adevăr reglementată în art. 148 alin. (1) lit. d) LNP, deci nu în vederea unei eventuale aplicări a dispoziției analizate a Legii cadastrului. A se vedea U.N.N.P.R., *Actul autentic notarial...*, p. 210-211.

³⁾ U.N.N.P.R., *Actul autentic notarial...*, p. 18.

⁴⁾ *V.M. Ciobanu*, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. II, Ed. Național, București, 1997, p. 663 și U.N.N.P.R., *Actul autentic notarial...*, p. 22-23.

Art. 2

proceduri dintre cele reglementate în art. 12 LNP, adică acele proceduri care sunt „expresia indiscutabilă a autorității publice cu care notarul a fost învestit și pe care el o transmite actelor sale”¹⁾, dintre care fără îndoială că nu face parte „redactarea înscrisurilor cu conținut juridic, la solicitarea părților”, care poate fi considerată o variantă a consultațiilor scrise. O asemenea perspectivă restrictivă corespunde inclusiv literei dispoziției analizate, care privește actele notariale ca fiind o manifestare a activității specifice notarului public. Astfel, pe baza acestui text, nu s-ar putea susține că, în sine, contractul de vânzare imobiliară reprezintă un act notarial, deoarece el corespunde mai degrabă activității economice a dezvoltatorilor imobiliari, nicidecum celei a notarilor.

Această concepție fixează punctul de pornire al concluziei care arată că recunoașterea internațională și, în special, europeană a actelor notariale care provin dintr-un alt stat vizează exclusiv **forța probantă** a acestora din urmă, în sensul că acele constatări personale îngăduite agentului instrumentator nu pot fi repuse în discuție ca și cum ar fi fost vorba de un înscris sub semnătură privată, ci numai după regimul specific actelor publice. În schimb, valabilitatea unor asemenea acte notariale se apreciază după legea aplicabilă condițiilor de formă și de fond indicată de dreptul internațional privat al forului. Singura recunoaștere care poate fi acordată unui act notarial străin este cea a **caracterului public** al oricăror acte care au o asemenea natură, dacă au fost apostilate ori supralegalizate sau au obținut certificatele europene care înlocuiesc apostila²⁾.

2. Actele notariale în sens larg. Totuși, o perspectivă mai largă asupra conținutului acestei noțiuni este mai apropiată nu doar spiritului Legii notarilor publici, dar și limbajului și percepției curente³⁾. Se arată că, atunci când unui anumit act juridic civil îi este atașată o încheiere notarială, ansamblul astfel format constituie, la rândul său, un act notarial⁴⁾. Între cele două componente ale acestuia există însă în continuare o puternică autonomie, deoarece nulitatea încheierii emise de notar nu antrenează nemijlocit **nulitatea actului juridic civil** constatat prin înscris. O asemenea consecință automată se produce exclusiv pentru ipoteza în care forma autentică este cerută *ad validitatem* pentru nașterea valabilă a actului juridic privat.

În acest sens mai larg, se poate afirma că actelor notariale, precum, de exemplu, contractele ori convențiile autentificate, le este aplicabil ansamblul dispozițiilor de drept material ce guvernează valabilitatea și efectele actelor juridice de drept privat. Există însă norme legale care vizează condițiile de valabilitate a actelor notariale, în accepțiunea restrânsă mai sus subliniată. De exemplu, art. 83 lit. g) LNP impune ca **încheierea** ce constată îndeplinirea actelor notariale să cuprindă „arătarea îndeplinirii condițiilor de

¹⁾ I. Popa, A.-A. Moise, *Drept notarial*, p. 23.

²⁾ M. Kohler/M. Buschbaum, La „reconnaissance” des actes authentiques prévue pour les successions transfrontalières. Réflexions critiques sur une approche douteuse entamée dans l’harmonisation des règles de conflit de lois, *Revue critique de droit international privé*, 2010, *Daloz Revues*, p. 629; L. D’Avout, La circulation automatique des titres exécutoires imposée par le règlement 805/2004 du 21 avril 2004, *Revue critique de droit international privé* 2006, *Daloz Revues*, p. 1 și J.-P. Remery, Comité français de droit international privé, *Revue critique de droit international privé* 2000, *Daloz Revues*, p. 136.

³⁾ I. Popa, A.-A. Moise, *Drept notarial*, p. 22.

⁴⁾ *Ibidem*.

fond și de formă ale actului notarial întocmit în raport cu natura celui act”, dispoziție care se referă exclusiv la cerințele privind modul în care trebuie îndeplinite procedurile notariale, iar nu la elementele ce determină valabilitatea manifestării civile de voință, precum consimțământul, obiectul, cauza, capacitatea ori forma¹⁾.

Art. 3. (1) Notarul public este investit să îndeplinească un serviciu de interes public și are statutul unei funcții autonome.

(2) Pe teritoriul României, funcția de notar public se organizează și se exercită numai în condițiile prezentei legi, în cadrul Uniunii Naționale a Notarilor Publici din România, denumită în continuare Uniunea, și al Camerelor Notarilor Publici, denumite în continuare Camere.

(3) Funcția de notar public se exercită numai de către notarii publici membri ai Uniunii, organizați în cadrul Camerelor.

(4) În exercitarea profesiei și în legătura cu aceasta, notarul public este protejat de lege.

(5) Constituirea și funcționarea de forme de organizare a profesiei de notar public, altele decât Uniunea și Camerele, sunt interzise. Actele de constituire și de înregistrare a oricărui altor forme de organizare sunt nule de drept.

Comentariu

1. Notarul public exercită o profesie liberală. Notarul nu este un **funcționar public**, în sensul dreptului administrativ, ci exercită o profesie liberală²⁾. De aceea, în exercitarea acestei profesii, notarul dezvoltă cu solicitanții actelor notariale relații personalizate și este responsabil de funcționarea eficientă a biroului său³⁾. Pârghiile realizării controlului acestei activități prin autoritatea statală, respectiv Ministerul Justiției, nu pot reprezenta un argument concludent în sprijinul unei concluzii contrare, deoarece un oarecare grad de implicare publică există în majoritatea activităților economice desfășurate de producători de bunuri ori prestatori de servicii. Organizarea gestiunii biroului pe principii private nu este contrazisă de investirea notarului cu **autoritate publică**⁴⁾ de către statul după legile cărui funcționează, anume cu puterea de a îndeplini proceduri specifice precum autentificarea, legalizarea semnăturilor sau anumite acte de jurisdicție grațioasă. Înscrierile ce concretizează îndeplinirea acestor proceduri beneficiază de o prezumție de validitate, atât datorită forței probante pe care le-o acordă legea, cât și, poate chiar mai ales, ca rezultat al consilierii juridice profesioniste⁵⁾ de care beneficiază solicitanții lor. Prezumpția stă la baza unor efecte specifice, între care puterea executorie a obligațiilor certe, lichide

¹⁾ *Ibidem*, p. 163.

²⁾ A se vedea *I. Leș*, Elemente de drept notarial, p. 29. Notarul public are calitatea de funcționar în sensul dreptului penal. A se vedea CSJ, dec. pen. nr. 3378 din 23 decembrie 1998, consultată în data de 13 octombrie 2016 la adresa <http://legeaz.net/spete-penal/fals-intelectual-savarsirea-acestei-infrac%C2%ADtiunide-3378-1998>. Totuși, „notarul public nu este titularul unei profesii liberale pure, ci a uneia reglementate strict, în acord cu interesul public și cu necesitatea administrării justiției, în sfera ei preventivă (...)”, conform *D.V. Mănescu*, Notarii nu sunt o parte a pieței, ci garanți ai „contractului social”, în B.N.P. nr. 4/2011, p. 9-10.

³⁾ *J.-F. Pillebout, J. Yaigre*, Droit professionnel notarial, 8ème édition, Litec LexisNexis, 2009, §1.

⁴⁾ *I. Popa, A.-A. Moise*, Drept notarial, p. 25-42.

⁵⁾ A se vedea *ibidem*, p. 38.

și exigibile constatate prin înscrisurile autentice și aptitudinea lor de a constitui, alături de actele autorităților publice administrative ori judecătorești, cauza juridică a intabularilor în cartea funciară.

Nu poate fi primită opinia conform căreia asocierea unei activități cu autoritatea publică presupune nemijlocit posibilitatea constrângerii unei persoane, adică obligarea sa la adoptarea unei conduite pe care nu o dorește¹⁾, deoarece nu ar conferi nici hotărârilor judecătorești și nici actelor administrative, caracter de autoritate publică. Într-un stat de drept, „consimțământul (persoanelor particulare – p.n., F.A.B.) este, în ultimă instanță, întotdeauna necesar (...) puterea suverană a statului democratic este (...) exercitată prin voința însăși a celor supuși (...) mai mult decât prin pura amenințare a constrângerii (...)”²⁾.

În exercitarea funcției sale, notarul public este independent și se supune numai față de lege, de unde rezultă că autoritățile administrației publice, inclusiv cele îndrituite să efectueze controlul profesional-administrativ ori organele reprezentative ale profesiei, nu pot impune conduita ce trebuie adoptată referitor la o anumită procedură ori la un anumit raport juridic concret. Acestea sunt însă învestite cu sarcina de a exprima poziția lor cu privire la o anumită problemă juridică, concepută în abstract, ori cu privire la caracterul unei reguli de **uzanță profesională**, în ambele cazuri cu forța juridică specifică acestor izvoare de drept. Organizarea unui **control profesional** nu implică existența unor raporturi de subordonare administrativă, ci vine ca o consecință necesară pentru gestionarea corectă a prerogativelor de autoritate publică manifestate în îndeplinirea actelor notariale³⁾.

2. Unicitatea formelor de organizare a profesiei pe teritoriul României. Este interzisă exercitarea profesiei de notar public, pe teritoriul României, de către persoane care nu sunt membre ale Uniunii Naționale a Notarilor Publici din România. Persoanele care intenționează să desfășoare această activitate trebuie obligatoriu să parcurgă etapele necesare în vederea asocierii în U.N.N.P.R. Curtea Constituțională a arătat că aceasta nu reprezintă o încălcare a dreptului la muncă, coroborat cu libertatea de asociere, înțeleasă în forma sa negativă, ca libertatea de a nu face parte dintr-o asociație. Aceasta, deoarece „textele de lege examinate nu obligă nicio persoană să facă parte, contrar voinței sale, dintr-o asociație (...) (chiar dacă, în acest caz – p.n., F.A.B.) calitatea de membru al asociației condiționează practicarea profesiei (...) (dar, cu titlu general – p.n., F.A.B.) legiuitorul are libertatea (...) inclusiv să dispună constituirea obligatorie a unor asociații pentru

¹⁾ În acest sens, seria de hotărâri din 24 mai 2011, CJUE, C-47/08, *Comisia c. Belgia*, Rep., p. I-4105, CJUE, C-50/08, *Comisia c. Franța*, Rep., p. I-4195 (în care România a intervenit în susținerea Franței), CJUE, C-51/08, *Comisia c. Luxemburg*, Rep., p. I-4231, CJUE, C-52/08, *Comisia c. Portugalia*, Rep., p. I-4275, CJUE, C-53/08, *Comisia c. Austria*, Rep., p. I-4309, CJUE, C-54/08, *Comisia c. Germania*, Rep., p. I-4355, CJUE, C-61/08, *Comisia c. Grecia*, Rep., p. I-4399. A se vedea: *M. Valérie*, Profession notariale, *Revue Europe*, iulie 2011, p. 21-23; *F. Rome*, L'Europe et les notaires: même pas peur, *Recueil Dalloz*, 2011, p. 1401-1404; *S. Francq*, Les arrêts du 24 mai 2011: une approche de la notion d'autorité publique au sens du droit européen, *Journal des tribunaux* 2012, p. 19-22 și *I. Popa, A.-A. Moise*, Drept notarial, p. 27-30, pentru critica hotărârilor citate mai sus.

²⁾ Concluziile Avocatului General Pedro Cruz Villalón în cauzele precitate, prezentate la 14 septembrie 2010, pct. 96-97.

³⁾ În acest sens, a se vedea *I. Leș*, Elemente de drept notarial, p. 30-31.

exercitarea unor profesii ori îndeplinirea unor atribuții de interes public (iar, pe de altă parte – p.n., F.A.B.) libertatea alegerii profesiei, a meseriei și a locului de muncă (...) este condiționată sau limitată și de alte criterii legale, justificate constituțional, cum ar fi, de exemplu: starea sănătății, aptitudinea și altele, determinate de specificul profesiei¹⁾.

Argumentul interesului public este reluat și de CEDO, care arată, cât privește exercitarea profesiei de avocat, că „(tr.) ordinele profesiilor liberale sunt instituții de drept public, reglementate de lege, și urmăresc scopuri de interes general; de aceea, ele nu sunt supuse art. 11 al Convenției (care recunoaște libertatea de asociere – p.n., F.A.B.)”, astfel încât obligația avocaților deci, fără îndoială, și a notarilor publici, de a adera la structurile profesionale instituite de lege nu intră în domeniul material al interdicțiilor instituite de Convenția Europeană a Drepturilor Omului²⁾.

Notarii publici, chiar care ar îndeplini toate condițiile impuse de legislația străină pentru exercitarea activității nu pot îndeplini funcția de notar public, adică încheia acte din cele reglementate în art. 12 LNP, pe teritoriul României, fără a parcurge toate etapele asocierii în U.N.N.P.R., finalizate cu înregistrarea în Registrul Național de Evidență a Notarilor Publici³⁾, sub sancțiunea instituită de legea penală pentru **exercitarea fără drept a profesiei**⁴⁾. Asigurarea legalității și a securității juridice ale actelor încheiate între particulari reprezintă, în sensul dreptului european, motive imperative de interes general, care trebuie considerate că permit restricționarea libertăților europene de stabilire și de prestare a serviciilor și sunt necesare în vederea atingerii acestor obiective.

3. Problema activității notariale îndeplinite în străinătate. Dreptul românesc nu impune obligația ca persoanele care, în străinătate, exercită funcții similare notarilor publici și sunt desemnate printr-un termen străin echivalent, să îndeplinească procedurile notariale conform exigențelor Legii notarilor publici din România pentru ca activitatea lor să fie recunoscută ca fiind similară cu cea a unui notar român.

Dificultatea, în situația, de exemplu, a unor contracte de mandat, testamente ori alte acte autentificate în altă țară, este că asemenea proceduri îndeplinite în străinătate nu răspund niciodată întru totul exigențelor impuse de Legea notarilor publici pentru ca un înscris să fie considerat autentificat, conform legii românești. Problema nu se pune în cazul în care legea aplicabilă formei actului juridic, respectiv conform **dreptului internațional privat românesc**, fie este chiar legea străină care guvernează activitatea agentului instrumentator⁵⁾, fie nu estimează că este necesară respectarea vreunei forme solemne. În schimb, dacă există norme în legislația românească care, considerate fiind de aplicație imediată, pretind respectarea formei autentice notariale, precum în materie de procuri în art. 2.013 alin. (2) C.civ. și în art. 232 alin. (1) din Regulament, pentru a recunoaște un

¹⁾ DCC nr. 233/2004, publicată în M. Of. nr. 603 din 5 iulie 2014.

²⁾ *Pompiliu Bota c. României* (dec.), nr. 24057/03, CEDO, 2004-II. A se vedea *C.-L. Popescu*, *Legalitatea, continuitatea și unicitatea ordinului profesional al avocaților*, articol consultat în data de 13 octombrie 2016 la adresa www.unbr.ro și *P. Michaud*, *L'ordre d'avocats: un pilier de la démocratie*, *Gazette du Palais* nr. 126 din 6 mai 2006, p. 2.

³⁾ A se vedea comentariul art. 39 LNP, nr. 1.

⁴⁾ A se vedea comentariul art. 37 LNP, nr. 1.

⁵⁾ De exemplu, art. 2.594 C.civ. privind forma convenției matrimoniale sau art. 2.635 C.civ. privind forma testamentului.

Respectiv asemenea caracterul procedurilor notariale specifice îndeplinite în străinătate după dreptul local pertinent, rezolvarea constă în interpretarea dreptului internațional privat românesc în sensul că ar permite o oarecare echivalență a formelor notariale.

O asemenea echivalență poate fi întemeiată pe criteriile reținute în decizia *Unibank* a Curții de Justiție a Comunităților Europene, conform căreia un **act** este **autentic** numai dacă autenticitatea a fost stabilită de o autoritate publică sau de oricare altă autoritate abilitată în acest sens de stat. Autenticitatea poartă asupra conținutului, și nu doar asupra semnăturii (adică trebuie să existe convingerea agentului că părțile semnatare au înțeles acest conținut), iar actul în sine trebuie să fie executoriu pe teritoriul statului unde a fost îndeplinit¹⁾. În această viziune, practicienii care aparțin țărilor în care funcționează notariate de tip „latin” îndeplinesc activități similare, chiar dacă există mici diferențe cât privește procedura autentificării sau a legalizării semnăturii²⁾. Singura dificultate majoră legată de o asemenea concepție este că încadrarea sau nu a notariatelor străine în această familie „latină” ar rămâne, în lipsa unei norme interne explicite, sarcina exclusivă a autorităților publice înaintea cărora asemenea documente sunt valorificate, care pot ajunge la concluzii divergente.

Bineînțeles, această echivalență nu funcționează în cazurile în care legea română impune ca, pentru un anumit act juridic, procedura autentificării să fie îndeplinită de un notar care funcționează pe teritoriul României, precum în art. 24 alin. (3) și art. 29 alin. (1) lit. d) din Legea cadastrului și a publicității imobiliare. Dispoziții precum acestea din urmă oferă o soluție clară și precisă în problema **echivalenței formelor notariale**. Art. 29 alin. (1) lit. d) precitat a fost însă declarat constituțional prin Decizia Curții Constituționale nr. 195 din 31 martie 2015³⁾, numai în măsura în care nu se aplică actelor notariale încheiate în țări care au aderat la Convenția de la Haga și în țări cu care România are încheiate convenții, tratate sau acorduri care prevăd scutirea de orice supralegalizare. Plecând de la premisa că nu se poate niciodată reține o identitate juridică absolută, în ciuda similarității conceptuale, între procedurile notariale îndeplinite în diversele state ale lumii, legiuitorul român trebuie considerat liber să impună cerința respectării procedurilor notariale interne, fără a fi acuzat de o atitudine discriminatorie, având în vedere diferențele obiective existente între procedurile notariale ale lumii.

Art. 4. (1) Notarul public își exercită funcția într-un birou notarial. Formele de exercitare a funcției de notar public sunt:

- a) birou individual;
- b) societate profesională.

(2) În cadrul biroului individual își exercită funcția un notar public, angajați cu studii superioare și personal auxiliar.

(3) Societatea profesională se constituie din 2 sau mai mulți notari publici asociați. În cadrul societății profesionale, notarii publici asociați pot angaja personal cu studii superioare și personal auxiliar.

¹⁾ CJCE, *Unibank*, 17 juin 1999, C-260/97, Rec., p. I-3715.

²⁾ P. Callé, *L'acte authentique établi à l'étranger. Validité et exécution en France*, *Revue critique de droit international privé*, 2005, *Dalloz Revues*, p. 377 și urm.

³⁾ DCC nr. 195 din 31 martie 2015, publicată în M. Of. nr. 396 din 5 iunie 2015.

Respect pe (4) Notarii publici asociați într-o societate profesională își exercită personal funcția și răspund individual pentru activitatea lor.

(5) Notarul public nu își poate exercita funcția, în același timp, în mai multe forme de exercitare a acesteia.

Comentariu

1. Formele de exercitare a profesiei funcționează într-un birou notarial. Primul alineat al textului analizat permite o distincție binevenită între conceptul de «birou notarial» și formele de exercitare a profesiei de notar public. „Ce este, de fapt, biroul notarial? Biroul notarial nu este altceva decât locul unde se desfășoară activitatea profesională a notarului public¹⁾, o entitate identificată din punct de vedere spațial și care poate corespunde atât sediului profesional al unui birou individual, cât și celui al unei societăți profesionale.

Este vorba deci de o unitate de fapt fără o importanță juridică deosebită în dreptul românesc. Toți notarii publici din România au dreptul la un birou notarial, înțeles ca aptitudinea legală de a organiza, în localitatea în care au fost numiți, funcționarea unui spațiu ce permite îndeplinirea procedurilor notariale. Acest drept poate fi valorificat de îndată sau lăsat neexercitat pe perioada asocierii într-o societate profesională al cărei sediu corespunde biroului notarial al unui alt asociat²⁾. De aici rezultă că, la un moment dat, numărul notarilor publici poate fi diferit de numărul birourilor notariale (birouri individuale sau societăți profesionale) care funcționează efectiv, fără ca aceasta să însemne că vreunul dintre notarii asociați au pierdut dreptul la birou notarial. Aceasta spre deosebire de situația existentă în dreptul francez, în care același concept („office”) dobândește o valoare patrimonială și o identitate juridică deosebită prin simplul fapt al plafonării accentuate a numărului birourilor notariale³⁾.

2. Formele de exercitare a profesiei au caracter imperativ. Formele de exercitare a profesiei de notar public sunt limitativ enumerate în textul legal analizat, astfel încât notarii publici nu ar putea crea între ei, de exemplu, societăți cu răspundere limitată, în nume colectiv sau pe acțiuni, având ca obiect de activitate îndeplinirea procedurilor notariale; și nu ar putea organiza între ei o relație de subordonare, în care un anumit notar public să fie salariat sau substituit al altuia, cum este posibil în dreptul comparat⁴⁾. În plus, textul analizat pleacă de la premisa calității de notar public a asociaților unei societăți profesionale, de unde rezultă că nu există actualmente vreo posibilitate legală de a fi convenită împărțirea câștigurilor și suportarea pierderilor, decurgând din îndeplinirea procedurilor notariale, cu persoane care nu au fost numite în această funcție.

De asemenea, cadrul prevăzut de Legea notarilor publici este imperativ, în sensul că notarii publici nu ar putea modifica, în lipsa unei dispoziții exprese, regimul juridic

¹⁾ I. Popa, A.-A. Moise, *Drept notarial*, p. 58.

²⁾ „Prin asociere, notarul public nu își pierde dreptul la birou individual. La încetarea asocierii, notarul public își va putea desfășura activitatea într-un birou individual (corespunzătoare localității în care acesta a fost numit sau în care și-a schimbat, prin concurs, sediul profesional – p.n., F.A.B.) sau într-un birou notarial asociat”, conform art. 47 alin. (4) din Regulament.

³⁾ J.-F. Pillebout, J. Yaigre, *Droit professionnel notarial*, 8ème édition, Litec LexisNexis, 2009, §58-68.

⁴⁾ I. Popa, A.-A. Moise, *Drept notarial*, p. 60.

aplicabil societății profesionale, și conveni, de exemplu, că aceasta urmează să dobândească **personalitate juridică** separată de cea a asociațiilor¹⁾. Chiar și în aceste condiții însă, notarii publici, indiferent că își exercită profesia individual sau împreună cu alți asociați, nu vor răspunde de obligațiile decurgând din modul de îndeplinire a procedurilor notariale cu întregul lor patrimoniu, deoarece, conform art. 2.324 alin. (4) C.civ., creditorii ale căror creanțe s-au născut în legătură cu exercițiul unei profesii autorizate nu vor putea urmări alte bunuri ale debitorului decât cele care fac obiectul unei **diviziuni patrimoniale** afectate funcționării activității²⁾.

3. Formele de exercitare a profesiei nu reprezintă persoane civile distincte. Din punct de vedere civil, titular al masei patrimoniale afectate exercitării profesiei rămâne în toate cazurile notarul public, în calitatea sa de persoană fizică. Nici societatea profesională, nici biroul individual nu devin subiecte distincte de drept civil³⁾, astfel încât bunurile aduse ca aport devin coproprietatea asociaților. Lipsită de **personalitate juridică**, societatea profesională nu poate face obiect al procedurilor de **insolvență** sau de prevenire a insolvenței, dar nici asociații săi priviți în mod individual, deoarece Legea privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență nu se aplică celor care exercită profesii liberale⁴⁾.

În aceste condiții, părți la toate contractele încheiate în scopul sau în cadrul exercitării profesiei rămân notarii publici, indiferent că își desfășoară activitatea în mod individual sau în asocieră, cu mențiunea că, în acest ultim caz, este posibilă, dar nu obligatorie, încheierea de acte juridice în care, în calitate de parte, să figureze mai mulți sau toți asociații unei societăți profesionale, în special în situația în care aceștia sunt reprezentați de administratorul numit.

4. Formele de exercitare a profesiei în dreptul comparat. O analiză a formelor de exercitare a profesiei în dreptul francez permite o mai precisă delimitare a naturii juridice a acestora în sistemul românesc. În legislația acestei țări, o persoană care a obținut un certificat de stagiu sau o diplomă superioară de notariat poate trece la exercitarea profesiei fie în calitate de notar salariat, fie prin obținerea unui drept asupra unui birou notarial. Dreptul asupra biroului poate fi exclusiv, dacă biroul a fost creat recent și câștigat prin concurs sau atribuit prin prezentarea realizată de predecesor, cu titlu oneros sau gratuit, în fața Ministrului Justiției, sau colectiv, prin asocieră într-o societate civilă profesională sau

¹⁾ Punctul de vedere al Institutului Notarial Român referitor la solicitarea înregistrată sub nr. 743 din 27 septembrie 2012, nepublicat.

²⁾ În acest scop, conform art. 33 alin. (1) C.civ., „Constituirea masei patrimoniale afectate exercitării în mod individual a unei profesii autorizate se stabilește prin actul încheiat de titular (...)”. Profesiile liberale sunt îndemnate să înregistreze actele juridice de constituire a unor asemenea mase patrimoniale în Registrul Național de Publicitate a Maselor Patrimoniale afectate exercitării în mod individual a profesiei, ținut de U.N.N.P.R.. A se vedea U.N.N.P.R., Adresa nr. 1.480 din 26 martie 2015, nepublicată.

³⁾ I. Popa, A.-A. Moise, *Drept notarial*, p. 58-59. Aceasta înseamnă că actele juridice încheiate între notar public și biroul individual al cărui titular este nu sunt producătoare de efecte civile, ci, eventual, produc consecințe pe plan fiscal.

⁴⁾ Art. 3 alin. (1) din Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență, publicată în M. Of. nr. 466 din 25 iunie 2014.

Respectiv pentru societățile civile

într-o societate de exercițiu liberal deja creată. Dreptul francez se caracterizează printr-o flexibilitate sporită a raporturilor juridice dintre asociați, deoarece propune modele societare diferite după scopul urmărit de aceștia, respectiv exercitarea profesiei în comun sau doar exploatarea colectivă a unei infrastructuri. În schimb, este mai riguros din punct de vedere profesional, astfel încât, dacă unii dintre notarii publici interesați doresc a se asocia într-o societate titulară a unui birou care are sediul într-o altă circumscripție, își pierd dreptul la birou notarial¹⁾.

Astfel, **societățile civile de mijloace** (*sociétés civiles de moyens*) nu sunt ele însele titulare ale unui birou și nu pot avea ca obiect exercitarea în comun a profesiei sau repartizarea veniturilor astfel obținute, ci doar facilitarea activității membrilor săi prin achiziționarea în comun a instrumentelor de lucru, repartizarea personalului salariat sau închirierea localurilor de funcționare. De aici rezultă că asociații acesteia trebuie să aibă fiecare în parte dreptul la un birou notarial în aceeași circumscripție. La fel se întâmplă în cazul societăților de notari (*sociétés de notaires*), structură în cadrul căreia îndeplinirea procedurilor notariale are însă loc în numele asocierii, ceea ce înseamnă că veniturile sunt repartizate între notari conform cotei de participare convenite. Aspectul societar este pregnant prin aceea că este posibilă cesiunea părților de interes (către notari publici titulari ai unui birou în aceeași circumscripție), fuziunea, precum și, fără dificultăți majore, divizarea unor asemenea asocieri. Membrii unei asemenea structuri își păstrează, la părăsirea acesteia, dreptul la birou notarial, care nu a trebuit să fie adus ca aport.

Aceasta, spre deosebire de societățile care sunt ele însele titulare ale unui birou notarial (*sociétés titulaires d'un office notarial*). Eventualele birouri notariale care aparțineau asociațiilor anterior asocierii sunt suprimate, cu excepția unuia dintre ele, al cărui titular devine societatea, de unde rezultă că această formă societară poate primi în structura sa și notari publici care nu au obținut dreptul la birou notarial sau dacă acesta din urmă s-ar situa în altă circumscripție. Această asociere fiind guvernată de regulile de drept comun aplicabile societăților civile, trebuie stabilite reguli cu privire la distribuirea beneficiilor, este posibilă cesiunea părților de interes către un notar terț, dar sub condiția suspensivă a agrementului celorlalți asociați, iar problema unei eventuale divizări ridică dificultăți deosebite, deoarece asociații care nu vor păstra un drept asupra biroului notarial nu își vor mai putea exercita profesia. Societatea răspunde în solidar cu asociații de consecințele actelor încheiate de aceștia, chiar dacă intervin schimbări în compunerea societății²⁾. O formă specifică a acestor societăți titulare de birou, așa-numitele «societăți de exercițiu liberal» (*sociétés d'exercice libéral*), permit chiar deținerea unei părți din capitalul social de persoane care nu au calitatea de notar public, dar se încadrează în anumite categorii prevăzute de lege³⁾.

5. Natura asocierii dintre notari publici. În dreptul românesc, este indiscutabil că asocierea dintre notari se face după regulile contractului de societate civilă (societate

¹⁾ J.-F. Pillebout, J. Yaigre, *Droit professionnel notarial*, 8ème édition, Litec LexisNexis, 2009, §58-§68.

²⁾ Cass. 3e civ., 24 aprilie 2003: *JurisData* n° 2003-018760.

³⁾ J.-F. Pillebout, J. Yaigre, *Droit professionnel notarial*, 8ème édition, Litec LexisNexis, 2009, §69-§81.